

תכנית "מעלה"
מיפוי התפקוד השפתי של תלמידים
עולים ובני-עולים

עֶרְפַת מבדקים למורה
עֶרְפָה לתלמידי כיתות ב-ג

שיח דבור

חלק 1: היכרות, שיחה בעל-פה

הכנת סימנייה (לעידוד השיח הדבור במידה ויש צורך)

חלק 2: שיח דבור סביב תמונה

עזרים:

- חומרים להכנת סימנייה
- תמונה כבסיס לשיח דבור וכתוב

מטעמי נוחות – העמודים הבאים מנוסחים בדרך כלל בלשון נקבה (כשמדובר במורה), ובלשון זכר (כשמדובר בתלמיד). ואולם הכוונה בשני המקרים – לשני המינים.

שיח דבור

הנחיות למורה

מטרתו של מבדק זה היא לקבל תמונה על התלמיד בהיבטים אלה :

- הבנת הנשמע והבעה בעל-פה : הבנת הוראות, דיבור תקני (הגייה, ידע לשוני)
- אוצר מילים אקטיבי של התלמיד (ידע תוכן בעברית)
- יצירת רצף הגיוני בין משפטים, רעיונות / קישוריות ולכידות

במבדק זה שני חלקים :

1. היכרות – שיחה חופשית בעל-פה
הכנת סימנייה (כאמצעי לעידוד שיח דבור אצל תלמידים שאינם משתפים פעולה)
2. שיח דבור סביב תמונה

חלק 1: היכרות, שיחה בעל-פה, הכנת סימנייה

המפגש יתחיל בהיכרות, שבמסגרתה המורה תקיים שיח מקדים עם התלמיד ובו תעודד אותו לספר על עצמו. המורה גם תציג בפני התלמיד את מטרת המפגש ואת מהלכו. במידה שהתלמיד מתקשה לשוחח באופן חופשי, המורה תיתן לו עזרים להכנת סימנייה : שבלונה של סימנייה, דבקיות, דבק, צבעים, ומספריים. המורה תסייע לתלמיד להכין סימנייה, ובאותו הזמן תנהל אתו שיחה הקשורה להכנת הסימנייה. במהלך השיחה המורה תדובב את התלמיד כדי שישוחח אתה בחופשיות.

יש לשים לב: אם התלמיד מתקשה לנהל שיח דבור בזמן הכנת הסימנייה, יש לנהוג ברגישות ולאפשר לו ליצור אותה תוך כדי ניהול שיח מינימלי. לאחר הכנת הסימנייה יימשך השיח הדבור.

חלק 2: שיח דבור סביב תמונה

המורה תציג בפני התלמיד את התמונה המצורפת ותבקש ממנו לספר סיפור סביב ההתרחשות בתמונה. התמונה תשמש לפיתוח שיחה או סיפור בעל-פה ובהמשך גם לכתיבת סיפור בכתב. אפשר להציע לתלמיד לספר סיפור לפי אחת מהאפשרויות הבאות: סיפור אישי המתקשר לתמונה או תיאור של התמונה. במידה והתלמיד מתקשה ניתן לסייע לו בעזרת שאלות מנחות.

במהלך המפגש על המורה לתעד בכתב את דברי התלמיד במקום המיועד לכך.

חשוב לציין, שהמורה איננה אמורה לשאול את כל השאלות המוצגות להלן. בשיחה יהיו גם חלקים תלויי הקשר הדורשים גמישות, לפי הנסיבות. המורה מתבקשת ליצור סיטואציה רגועה ולהפעיל אסטרטגיות שיח מגוונות כדי לעודד את התלמיד לשתף פעולה ולדבר.

בתום המפגש על המורה להעריך בכתב את תפקוד

התלמיד על גבי המחווה להערכת השיח הדבור (עמודת קידוד 1).

ייתכן כי **במהלך המפגשים הבאים** יתברר למורה שתפקודו של התלמיד בשיח הדבור שונה מזה שבא לידי ביטוי במהלך מפגש זה.

במקרה כזה עליה למלא את המחווה להערכת השיח הדבור פעם נוספת, ולציין זאת במקום המתאים במחווה (עמודת קידוד 2).

בכל מקרה, אין לבחון שוב את התלמיד, אלא רק לתאר על גבי המחווה את תפקודו במהלך המפגשים האחרים.

שליבים בביצוע השיח הדבור

פירוט, הסבר ודוגמאות	שליבים
<p>אנחנו נפגשים כדי שאוכל להכיר אותך טוב יותר. למפעל שלנו יהיו כמה חלקים. תוך כדי המפעל אני אכתוב את הדברים שאתה אומר, כדי שלא אשכח. נתחיל בהיכרות, נשוחח ונסיים ביצירת סיפור לתמונה. אם אתה לא יודע או לא מבין משהו, אתה מוזמן לשאול ולברר זאת איתי.</p>	<p>שלב 1 המורה מספרת לתלמיד על מהלך המפגש ומטרתו.</p>
<p>המורה תעודד את התלמיד להציג את עצמו. אפשר להיעזר בשאלות:</p> <ul style="list-style-type: none"> - היכן נולדת? - היכן הוריי נולדו? - באיזו שפה אתה מדבר בבית? עברית בלבד, עברית ושפות אחרות? (פרט), רק שפות אחרות? (פרט) - מהו סט הרחוב שבו אתה גר? - ספר לי על מאכל שאהוב עליך. - מהי תכנית הטלוויזיה הכי אהובה עליך? - האם קראת ספר שמצא חן בעיניך? - האם אתה משחק במחשב בבית? באיזה משחק אתה הכי נהנה לשחק? - האם יש לך אחים או אחיות? כמה? - מה אתה אוהב לעשות אחר הצהריים? - צע מ' בדרך כלל אתה משחק בבית-הספר? ואחר הצהריים? - מ' החבר הכי טוב? מה אתם עושים ביחד? 	<p>התלמיד מציג את עצמו.</p>
<p>המורה תעודד את התלמיד להכין סימנייה ותוך כדי הכנה היא תשאל אותו שאלות הקשורות בעשייה, כמו – בחירת צבע, בחירת צורה, בחירת אלמנטים לציור וכתיבה, שיום של החפצים והאביזרים שלפניו. חשוב לעודד את התלמיד לשתף פעולה בשיחה.</p>	<p>שלב 1א שיחה במהלך הכנת סימנייה, אם התלמיד מתקשה לשוחח באופן חופשי. (השתמשי ברצועות בריסטול, מדבקות צבעוניות וצבעים.)</p>
<p>התמונה תשמש לפיתוח שיחה או סיפור בעל-פה וגם לכתובת סיפור בכתב.</p>	<p>שלב 2 שיחה בעקבות התבוננות בתמונה ונחגיגת יום הולדת, לפי אחת מהאפשרויות הבאות א או ב) השתמשי בתמונה כעזר לשיח הדבור והכתוב)</p>
<ul style="list-style-type: none"> - ספר: מה בתמונה? א: איזה סיפור מספרת התמונה? - מי הן הדמויות? מה הם עושים? - מה הם עשו קודם, לפני שהצטלמו? מה יקרה אחר-כך? 	<p>א. תיאור הסיטואציה המצולמת בתמונה</p>
<p>אם לא חגגו לו יום הולדת, אפשר לשאול:</p> <ul style="list-style-type: none"> - האם את לך חלום? איך חלמת? מה עשיתם בחלום? - איך הרגשת? מה הכי מהנה בחלום כזאת? - האם הזמין אותך לחלום כזאת? מה עשית בחלום? - ממה נהנית? 	<p>ב. סיפור אישי</p>
<p>מחווין להערכת שיח דבור.</p>	<p>שלב 3 הערכת שיח דבור באמצעות מחווין</p>

שלב 1: שיח דבור (שלב 1)

שאלות לדוגמה בשיחת ההיכרות:

- היכן נולדת?
- היכן הוריק נולדו?
- באילו שפה אתה מדבר בבית? צברית בלבד? צברית ושפות אחרות? (פרט).
- רק בשפות אחרות? (פרט).
- מהו שם הרחוב שבו אתה גר?
- ספר לי על מאכל אהוב עליך.
- מהי תכנית הטלוויזיה הכי אהובה עליך?
- האם קראת ספר שמצא חן בעיניך?
- האם אתה משחק במחשב בבית? באיזה משחק אתה הכי נהנה לשחק?
- האם יש לך אחים או אחיות? כמה?
- מה אתה אוהב לעשות אחר הצהריים?
- צמ מי אתה נוהג לשחק בבית-הספר? ואחר הצהריים?
- מי החבר הכי טוב שלך? מה אתם עושים יחד?

מקום לתיעוד חופשי של דברי התלמיד במהלך שיחת ההיכרות

שיח דבור (שלב 1א)

(כאמצעי לעידוד שיח דבור בקרב ילדים המתקשים לשתף פעולה)

נושאים לשיחה במהלך הכנת הסימנייה:

- בחירת הצבע,
- בחירת הצורה,
- בחירת אפלטון ציור וכתובה
- עיטור הצגת אפלטון

מקום לתיעוד חופשי של דברי התלמיד במהלך הכנת הסימנייה

שלב 2: עזר למורה תמונה כבסיס לשיח הדבור והכתוב

© istockphoto.com/Rich Legg

שיח דבור (שלב 2)

שאלות לדוגמה בעקבות ההתבוננות בתמונה:

- א. תיאור הסיטואציה המצולמת בתמונה
- ספר, מה התמונה? או איזה סיפור מספרת התמונה?
 - מי הן הדמויות? מה הם עושים?
 - מה הם עשו קודם, לפני שהצולמו? מה יקרה אחר-כך?
- ב. סיפור אישי
- האם אתם זוכים? איך חששתם?
 - מה עשיתם בחציאה?
 - איך הרשעתם?
 - מה הכי מהנה בחציאה שלכם?
- במידה ולא חגגו לו, אפשר לשאול:
- האם הולמנת לחציאה כלו?
 - מה עשית בחציאה?
 - ממה נהנית?

מקום לתיעוד חופשי של דברי התלמיד במהלך שיחה בעקבות התבוננות בתמונה

מחווון להערכת השיח הדבור

הנחיות

בתום המפגש, על סמך דברי התלמיד שאותם רשמת ב"טפסים לתיעוד חופשי של דברי התלמיד", העריכי את תפקודו בעמודת קידוד 1 באמצעות ציון המספר המתאים לפי דעתך (מ- 1 עד 4). הקיפי במעגל את המספר 9 במקרה שהתלמיד לא דיבר. במידת הצורך, תוכלי להוסיף בעמודה השמאלית הערות ודברים שחשוב לציין ואינם באים לידי ביטוי במחווון.

יש להעריך את הממד העיקרי בלבד. תת הממדים הם פירוט של הממד העיקרי ומטרתם לסייע בקביעת הציון של התלמיד.

אם במהלך המפגש השני יתברר כי תפקודו של התלמיד בשיח הדבור שונה מזה שבא לידי ביטוי במהלך המפגש הראשון, חזרי להעריך את תפקודו בעמודת קידוד 2.

שימי לב, כי יש לסמן במחווון במקום המיועד לכך (שלב 2) האם התלמיד בחר לספר סיפור אישי או לתאר את האירוע המצולם בתמונה.

שלב	פירוט הממדים הנבדקים	הערכת המורה – עמודת קידוד 1 (בעקבות המפגש הראשון)	הערכת המורה – עמודת קידוד 2 (בעקבות המפגשים האחרים)	הערות
		1. בתחילת הדרך/ תפקוד לא תקין/ חלש 2. בדרך להשגת היעד/ תפקוד בינוני 3. קרוב להשגת היעד/ תפקוד בינוני-גבוה 4. השיג את היעד/ תפקוד במיטבו 9. אינו מדבר, ייתכן בשל קשיי שפה או תקשורת לקויה	1. בתחילת הדרך/ תפקוד לא תקין/ חלש 2. בדרך להשגת היעד/ תפקוד בינוני 3. קרוב להשגת היעד/ תפקוד בינוני-גבוה 4. השיג את היעד/ תפקוד במיטבו 9. אינו מדבר, ייתכן בשל קשיי שפה או תקשורת לקויה	
שלב 1 שיח מקדים, הצגת מטרת המפגש ומהלכו, התלמיד מציג את עצמו.	הממד העיקרי – האזנה והשתתפות בשיחה - מיקוד בדברי הזולת - מעקב אחר רצף הדברים - שאילת שאלות (ע"י התלמיד) כדי להבהיר את מה שאינו ברור - הבנת הנאמר (יכולת לחזור במילים של הלומד על הנאמר) - מתן תשובות הולמות לנאמר - השתלבות בשיח על פי המוסכם			
שלב 1.א שיחה במהלך הכנת סימנייה	הממד העיקרי – השתתפות בשיחה: - הבנת הוראות בעל-פה וביצוען כמדד להבנה - דיבור לעניין וברמת פירוט מתאימה - אוצר מילים אקטיבי ההולם את הנסיבות - התאמה של נימת הדיבור, עוצמת הקול ואינטונציה, לנסיבות ולהקשר השיחה			

שלב	פירוט הממדים הנבדקים	הערכת המורה – עמודת קידוד 1 (בעקבות המפגש הראשון)	הערכת המורה – עמודת קידוד 2 (בעקבות המפגשים האחרים)	הערות
שלב 2 שיחה בעקבות התבוננות בתמונה (חגיגת יום הולדת)	הממד העיקרי – סיפור בעקבות התבוננות בתמונה הקיפי במעגל: 1. התלמיד בחר לספר סיפור אישי 2. התלמיד בחר לתאר את האירוע המצולם בתמונה א. תיאור האירוע המצולם בתמונה - מתן תשובות הולמות לשאלות - תיאור של הסיטואציה, הדמויות ומעשיהן, המקום, ההקשר - שימוש באוצר מילים ההולם את התמונה - תיאור עלילתי של הסיטואציה המצולמת, יצירת רצף הגיוני של האירועים העוקבים כך שניתן לעקוב אחר הנאמר - שימוש תקין בגוף שלישי ב. סיפור - שיתוף בחוויה אישית הדומה או מתקשרת לסיטואציה שבתמונה - הצגת נקודת מבט אישית תוך שימוש באוצר מילים הולם - שימוש במבנה לוגי של פירוט והדגמה			
היבטים לשוניים כלליים	- כמות המלל שהופק על-ידי התלמיד (מרבה או ממעט בדיבור) - עושר לשוני - קצב דיבור קולח - רגישות להיבט הלשוני של סיטואציה המבדק (באיזו מידה התלמיד מנסה להפגין/ להציג את הידע שלו בעברית)			
דיבור תקיני	- הגייה נכונה: מבטא כהלכה את העיצורים והתנועות - תחביר ולשון: המשפט תקין מבחינה תחבירית, שימוש נכון במילות יחס, שימוש נכון בזמנים, בגופים, ה' היידוע, ו' החיבור, לשון זכר-נקבה, יחיד-רבים, תחיליות וסופיות של משקלים ובניינים, מש"ה וכל"ב - אותיות השימוש			

שלב	פירוט הממדים הנבדקים	הערכת המורה – עמודת קידוד 1 (בעקבות המפגש הראשון)	הערכת המורה – עמודת קידוד 2 (בעקבות המפגשים האחרים)	הערות
התרשמות כללית	- מה הייתה מידת שיתוף הפעולה של התלמיד בביצוע המבדק?	1. נמוכה מאוד 2. נמוכה 3. בינונית 4. גבוהה		
	- כיצד את מעריכה את יכולת התלמיד להאזין ולדבר במהלך המבדק?	1. נמוכה מאוד 2. נמוכה 3. בינונית 4. גבוהה		
	- כתבי אילו מטלות של השיח הדבור היו לו קשות במיוחד? עם אילו מטלות התמודד היטב?			